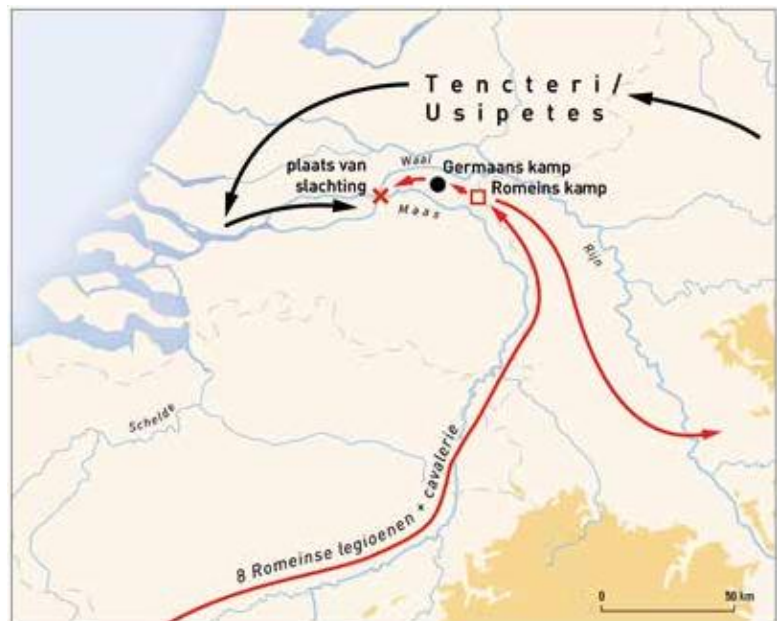

Locatie bekend van Romeinse moordpartij in 55 v.Chr.

Het mooiste wat een archeoloog kan overkomen is als blijkt dat zijn vondst een geschreven bron blijkt te bevestigen. En nog mooier wordt als die bron tot dan toe als onbetrouwbaar of irrelevant werd beschouwd. Dit geluksmoment overkwam Nico Roymans, hoogleraar archeologie aan de VU Amsterdam het afgelopen jaar. Tijdens het onderzoek voor zijn nieuwe publicatie over Julius Caesar bleek dat archeologische vondsten die in de afgelopen decennia in de omgeving van het plaatsje Kessel (NB) waren gedaan, de bevestiging vormden van een Romeinse gruweldaad die daar in het jaar 55 voor onze jaartelling heeft plaatsgevonden. Een gruweldaad waarvan de dader zelf verslag heeft gedaan. Dit betreft de vernietiging van een grote groep Germanen door Romeinse soldaten onder aanvoering van Julius Caesar. En de beschrijving van deze moordpartij is terug te vinden in het verslag dat hij zelf van zijn Germaanse veldtochten schreef (*De Bello Gallico*).

Twee Germaanse stammen (de Tencteri en de Usipetes) waren, op zoek naar nieuwe woongebieden, de rivier de Rijn overgestoken en daar vervolgens in contact gekomen met de voorhoede van het Romeinse leger. Er vond een bloedige confrontatie plaats die eindigde in een Romeinse overwinning. De Germaanse stamhoofden die vermoedelijk inzagen dat verder verzet nutteloos was, besloten daarop zich aan de Romeinen te onderwerpen. Hun stamhoofden trokken naar het kamp van Caesar om over de overgave te onderhandelen. In plaats van hun verzoek aan te horen laat Caesar hen echter gevangenzetten en geeft opdracht aan zijn manschappen om direct naar het Germaanse kamp op te trekken en de vijand te vernietigen. *'Met mijn leger arriveerde ik al bij hun kamp voordat ze door konden hebben wat er*

▲ Geografische kaart met de reconstructie van de veldtocht van Caesar van 55 v.Chr. en de locatie (kruisje) van de massaslachting van de Tencteri en Usipetes bij Kessel.

▲ Overzicht van menselijk skeletmateriaal uit de late ijzertijd, opgebaggerd te Kessel. ►►

Kort nieuws

NATIONAAL FONDS ARCHEOLOGIE

Begin december j.l. besloot de Tweede Kamer tot het instellen van een nationaal fonds voor archeologie. Het fonds is bedoeld voor de uitwerking en presentatie van bijzondere archeologische vondsten van (inter)nationaal belang. Archeologen zien dit als een overwinning, ze hebben een maandenlange lobby gevoerd om dit fonds te krijgen. Het fonds moet een oplossing bieden voor gevallen waarin bij opgravingen zulke bijzondere vondsten aan het licht komen dat er te weinig geld is om een opgraving goed uit te werken en te presenteren. De nationale archeologie dreigt dan het slachtoffer te worden. De archeologische beroepsgroep wil graag meedenken bij het verder vormgeven van dit fonds. ◀

▲ Enkele zwaardfragmenten uit de late ijzertijd, afkomstig uit Kessel. (FOTO'S: VU AMSTERDAM)

gebeurde. (...) hun stamhoofden ontbraken en ze raakten in paniek' (De Bello Gallico 4.14-15). Het resultaat van Caesars laffe inval is immens. Niet alleen worden de Germaanse soldaten afgeslacht. Maar omdat de hele stam met het leger was meegetrokken waren ook vrouwen en kinderen het slachtoffer. 'Maar er waren ook grote groepen vrouwen en kinderen aanwezig in het kamp. En deze sloegen naar alle kanten op de vlucht. Ik stuurde de ruitery op hen af. De Germaanse strijders hoorden hun gegil en toen zij zagen dat hun vrouwen en kinderen allemaal werden vermoord smeten ze hun wapens weg en vluchten.'

Dit verhaal was natuurlijk bij alle historici en archeologen bekend. Maar waar deze gebeurtenis plaatsvond, dat was een raadsel. Want Caesar vervolgt zijn verslag: *'Toen zij (de vluchtende Germanen) aankwamen bij het punt waar de Rijn en de Maas samenstromen zagen zij geen heil meer in verder vluchten. Velen van hen vonden daar de dood en de rest wierp zich in de rivier waar zij omkwamen (...)*. 'Die plaatsbepaling die Caesar zelf geeft heeft veel historici op het verkeerde been gezet. Want Rijn en Maas stromen nergens samen. Dus werd er zelfs getwijfeld of de gebeurtenis überhaupt wel echt had plaatsgevonden. Of Caesar het wellicht niet verzonnen had. Dat laatste was echter nauwelijks waarschijnlijk want naar aanleiding van deze moordpartij zijn er in de senaat in Rome harde woorden gesproken. En sommige tegenstanders van Caesar wilden hem hier voor zelfs voor het gerecht dagen. Niet zozeer trouwens vanwege de moord op vrouwen en kinderen – dat was min of meer geaccepteerd in oorlogstijd – maar omdat Caesar een belangrijk Romeins gebod, dat van de trouw (Fides) had overschreden. Ook barbaren moesten op de eer van de Romeinen kunnen vertrouwen en die trouw had Caesar geschonden door de stamhoofden gevangen te zetten en tijdens een wapenstilstand zijn vijanden aan te vallen.' Prof. Nico Roymans heeft zelf ook lang zijn hoofd gebroken over de vraag waar deze moordpartij dan wel had plaatsgevonden. 'Totdat ik mij realiseerde dat het gewoon

een vergissing van Caesar is geweest. Deze streken waren toen, ook voor hem, volstrekt nieuw terrein. Hij kende weliswaar de Rijn en de Maas maar hoe die rivieren precies liepen dat heeft hij niet geweten. En het is dus zeer aannemelijk dat hij de samenvloeiing van de Waal en de Maas heeft bedoeld. En toen ik dat eenmaal als hypothese had aanvaard was het eigenlijk gelijk duidelijk. Want hier bij Kessel, waar de Maas en de Waal inderdaad samenvloeien, zijn sinds 1975 regelmatig menselijke restanten gevonden, meestal bij baggerwerkzaamheden. En ook veel Romeins en Germaans wapentuig. Men heeft dat altijd geprobeerd te verklaren door aan te nemen dat er op deze plek menselijke offers werden gebracht. Maar er werden nooit sporen van een bijbehorende cultusplaats gevonden en het aantal slachtoffers was op den duur ook wel erg groot. En bovendien droegen veel lichamen sporen van strijd. Nadere bestudering van al die menselijke overblijfselen leerde ook dat de meeste daarvan zelfs door zwaar geweld waren omgekomen. En ook zaten er tussen alle overblijfselen opvallend veel kinderen en vrouwen. Wat voor mij het definitieve bewijs leverde was dat een uitgebreid DNA onderzoek aan al het botmateriaal eensluidend een sterfdatum opleverde in het jaar 55. En de meeste lichamen bleken ook te behoren tot niet Romeinen, Germanen dus.'

Hoewel het volgens prof. Roymans dus nu vaststaat dat Caesar hier bij Kessel twee Germaanse stammen heeft afgeslacht wil hij toch wel een kanttekening plaatsten. 'Het aantal slachtoffers dat Caesar vermeldt is veel te hoog. Hij noemt een getal van ruim 400.000. Dat is echt zeer overdreven. Op basis van ons vondstmateriaal en wat we weten van de populatiedruk in de Germaanse gebieden zullen die twee Germaanse stammen samen misschien 150.000 mensen geteld hebben. En daarvan is vermoedelijk ook een deel gewoon ontkomen. En Caesar heeft ook niet iedereen omgebracht. Een behoorlijk deel van de vrouwen en kinderen zal als slaaf zijn afgevoerd. (Joost Vermeulen) ◀